

Kinderen en jongeren met een handicap in het jeugdwerk

2. Omgaan met ADHD of autisme

Jeugddienst Provincie Antwerpen

PROVINCIE
ANTWERPEN

De Bestendige Deputatie van de Provincie Antwerpen

Voorzitter: Camille Paulus, Gouverneur

Leden: Ludo Helsen
Jos Geuens
Frank Geudens
Martine De Graef
Marc Wellens
Corry Masson

Provinciegriffier: Danny Toelen

Auteur: Jef Cavens (Troeffel vzw)

Lay-out: Photodesign bvba

Met dank aan: Alle auteurs voor hun bijdragen en iedereen die van ver of dichtbij betrokken was bij de totstandkoming van deze brochure.

D/2005/0180/25

I. voorwoord

Het jeugdwerk in de provincie Antwerpen is divers en springlevend. Of je nu een kleuter, kind of jongere bent, geïnteresseerd in avontuurlijke, sportieve of creatieve activiteiten. Er bestaat zeker een jeugdwerkvorm die op jouw lijf geschreven is. Maar biedt dit uitgebreide aanbod ook ruimte voor alle kinderen en jongeren? Kinderen en jongeren met een handicap bijvoorbeeld... Zij zijn immers op de eerste plaats net zoals andere kinderen en jongeren; jonge mensen die graag spelen en plezier maken.

De realiteit is anders. Het vrijetijdsaanbod voor kinderen en jongeren met een handicap is té beperkt, ook in onze provincie. Daarom wil de Jeugddienst Provincie Antwerpen de komende jaren acties opzetten om het vrijetijdsaanbod voor kinderen en jongeren met een handicap te stimuleren. Om deze opdracht te realiseren ging de Provincie Antwerpen in 2004 in zee met de landelijke jeugdorganisatie Achilles. Samen met de jeugdorganisaties Sjalom, Langoor, Troeffel en Voluntas werkten ze een projectvoorstel uit en gingen ze concreet aan de slag. De uitgave van deze reeks publicaties rond omgaan met jongeren met een handicap binnen het jeugdwerk is één van de concrete acties. Hopelijk vinden jeugdorganisaties hierin een hulpmiddel om hun werking meer af te stemmen op kinderen en jongeren met een handicap.

Om alle acties rond dit thema te bundelen werd een label ontwikkeld, namelijk 'Project Inclusief Jeugdwerk'. Via dit label hopen we trouwens niet alleen een lans te breken voor kinderen en jongeren met een handicap, maar in feite voor alle doelgroepen binnen onze provincie die het momenteel moeilijk hebben om aansluiting te vinden binnen het bestaande jeugdwerkaanbod. Een stuurgroep van diverse deskundigen helpt dit project in goede banen te leiden.

Hou het label 'Project Inclusief Jeugdwerk' dus in de gaten, er volgen zeker nog boeiende en interessante acties!

Corry Masson,

Bestendig afgevaardigde voor de jeugd

2. inleiding

Misschien vormen de jongeren met ADHD en autisme wel de moeilijkste groep om te begeleiden binnen het jeugdwerk. Moeilijk omdat de handicap op het eerste gezicht niet zichtbaar is. De kinderen met ADHD of autisme zien er zo gewoon uit dat je vergeet dat ze toch problemen hebben en een bijzondere aanpak vragen. Onterecht worden deze kinderen gezien als normale, maar stoute kinderen. Bij het lezen van de verschillende tips zal je zien dat wat (meer) structuur en duidelijkheid heel wat wonderen kunnen verrichten in het begeleiden van deze kinderen en jongeren.

3. wat is ADHD?

ADHD staat voor Attention Deficit Hyperactivity Disorder, oftewel Aandachts-Tekort-Stoornis met Hyperactiviteit. Makkelijker te onthouden is misschien “Alle Dagen Heel Druk”. Maar: deze benaming klopt niet helemaal omdat niet iedereen met ADHD hyperactief of druk is! Personen met ADHD vertonen de volgende kenmerken:

AANDACHTSPROBLEMEN

Hierbij is er sprake van vergeetachtigheid, moeite met details, je spullen kwijtraken, afgeleid raken door andere dingen, van alles tegelijk doen. Niet kunnen blijven luisteren, ‘het ene oor in, het andere uit’ valt hier ook onder.

IMPULSIVITEIT

Meteen dingen doen, niet eerst nadenken. Dingen ‘eruit flappen’, voor je beurt spreken (vaak ook omdat men bang is te vergeten wat men wil zeggen, zie ook de vergeetachtigheid), vreetbuien, snel relaties aangaan en weer verbreken, geld uitgeven zonder dat het nodig of verantwoord is, voordringen zonder dat men er erg in heeft.

HYPERACTIVITEIT

Altijd een gevoel van onrust in het lijf, niet stil kunnen zitten, steeds moeten opstaan en rondwandelen, steeds friemelen met de handen of met een voorwerp, tikken met de voeten, doorpraten alsof er geen rem is. Ellenlange verhalen afsteken waarbij de luisteraar de draad allang kwijt is. Gespannen zijn en blijven, moeilijk tot rust komen. Vaak beweeglijk zijn in de slaap.

TIJDSBELEVING

Bij veel ADHD-ers is er een probleem met het inschatten van tijd. Je komt vaak te laat, schat de tijd die ergens voor nodig is altijd verkeerd in, altijd te kort. Alsof de klok in je hersenen niet goed loopt

4. nuttige tips bij ADHD

TIP 1 Bied structuur

Een druk kind is gebaat bij een duidelijke structuur. Plotselinge veranderingen van een planning kan een druk kind niet goed aan (en een 'normaal' kind vaak ook niet, trouwens).

Dus: probeer zo duidelijk mogelijk te zijn in datgene wat je van het kind verwacht. Vertel wat hij of zij wel mag en wat niet. Maak eventueel een lijstje met de belangrijkste leefregels en afspraken.

Binnen het jeugdwerk is het niet altijd gemakkelijk om structuur te brengen in een spel omdat je dan denkt dat de spontaniteit weg gaat.

Op ons speelplein hebben wij samen met de kinderen aan het begin van de vakantie huisregels opgesteld en hen uitgelegd waarom die regels er zijn. De afspraken hebben we op pamfletten op de muur gehangen (Langoor vzw)

TIP 2 Geef positieve aandacht

Drukke kinderen krijgen veel aandacht voor hun negatieve gedrag. Daardoor vergeten we wel eens om ze te prijzen voor wat ze wél goed doen. Let er dus op dat je het kind dus ook aandacht geeft voor dingen die goed gaan. Belonen van goed gedrag doe je met een lach, een grapje, een aai over zijn bol, een extra knuffel, of samen iets ondernemen zonder de anderen.

TIP 3 Wees voorzichtig met straffen

Straffen kan het kind opzadelen met een negatief zelfbeeld. Harde straffen zijn uit den boze, lichamelijke straffen zouden verboden moeten worden. Elke keer dat je een klap uitdeelt of elke keer wanneer je roept, geef je eigenlijk een brevet van onvermogen af. Niet doen dus.

Bedenk dat een straf altijd onmiddellijk op het verkeerde gedrag moet volgen, en niet een paar uur of een dag later. Houd er ook rekening mee dat de beste straf er eentje is die het kind zichzelf ook zou geven. Kinderen zijn vaak heel eerlijk en als je hen vraagt welke straf ze zelf zouden voorstellen, dan geven ze zichzelf vaak een eerlijke straf (soms zijn ze zelfs te streng voor zichzelf)

Meestal is een kind dat echt iets verkeerd heeft gedaan, voldoende gestraft door hem korte tijd iets te ontnemen wat hij fijn vindt: even de groep uit. Even weg uit de gezellige huiskamer. Niet mee met zijn vrienden. Een middag geen televisie of computer.

TIP 4 Pas je locatie een beetje aan

Drukke kinderen zijn vaak onhandig; er valt bijvoorbeeld zomaar een glas om. Of ze lopen dwars door een glazen deur. Vaak gaat er iets mis waar je je flink aan kunt ergeren. Zorg er dus voor dat je je tolerantiegrens flink omhoog brengt, en gebruik humor. Help jezelf én het kind door je omgeving aan te passen. Bijvoorbeeld:

- Schenk de melk en de limonade in plastic bekertjes;

- Zet alles wat breekbaar is, en waaraan je erg gehecht bent, gewoon weg;
- Sommige kinderen met ADHD hebben zoveel energie dat ze die even kwijt moeten kunnen. Een fysiek intens spel of opdracht kan hier een oplossing bieden.

TIP 5 Zorg goed voor jezelf

Het begeleiden van een druk kind kan heel zwaar zijn. Zorg daarom voor manieren om jezelf weer op te laden. Het is ook verstandig om regelmatig te veranderen van leiding.

Binnen een hechte leidersgroep of een goed draaiend team van verantwoordelijken binnen het jeugdwerk kan men afspreken dat iedereen mag aangeven wanneer het begeleiden van de jongere met ADHD eventjes te zwaar wordt. Als je dit niet doet, dan wordt de opvang van het kind met ADHD binnen je werking als te zwaar ervaren. Wanneer je denkt dat je het niet meer alleen aankunt, schroom dan niet om hulp te vragen. Praat er bijvoorbeeld eens over met de andere begeleiders. Je kan dan samen beslissen dat tijdelijk iemand anders deze jongere begeleidt. Als het echt niet langer gaat om dit kind op te vangen binnen het reguliere jeugdwerk, kan je het kind verwijzen naar het specifieke jeugdwerk.

TIP 6 Grijp tijdig in

Een hyperactief kind kan heel enthousiast spelen en door zijn enthousiasme stijgt ook zijn hevigheid. Ze (her)kennen hun eigen grenzen niet waardoor ze ongewild te hevig kunnen worden en anderen pijn kunnen doen of iets kunnen vernielen. Als begeleider ben jij dan in feite de noodrem voor het kind. Tijdig ingrijpen is de boodschap. Het is immers beter te voorkomen dan te genezen. Dit ingrijpen hoeft niet altijd iets groots te zijn. Gewoon aan het kind zeggen dat hij heel goed mee speelt maar toch voorzichtig moet zijn is vaak al voldoende. Zulke interventie zul je waarschijnlijk wel meermaals moeten herhalen want jouw opmerkingen zijn vaak vlug terug vergeten.

TIP 7 Hoe kun je het kind het best opdrachten geven ?

Door hun impulsiviteit hebben kinderen met ADHD al vlug de neiging om aan een opdracht te beginnen wanneer je nog maar in de helft van je uitleg bent. Hierdoor verliezen ze een groot deel van je opdracht. Dit kun je vermijden door complexe opdrachten op te delen in stukjes.

Bij de voorbereiding van het slapengaan tijdens een kamp moesten alle kinderen zich wassen, hun tanden poetsen en hun pyjama aandoen. De leiding was nog maar net begonnen met hun uitleg of Mark schoot als een pijl uit een boog naar het sanitair gedeelte. Vliegensvlug was hij terug bij de leiding, maar wel in zijn blootje want het laatste gedeelte van de opdracht had hij niet meer gehoord. Het zou beter geweest zijn mocht de leiding deze opdracht voor hem in drie aparte stukken hebben gegeven.

TIP 8 Enkele tips bij het communiceren

Zoals we eerder al hebben gezegd, zijn kinderen met ADHD vlug afgeleid. Het minste dat ze horen, zien of voelen kan direct hun aandacht afleiden. In feite moet je je voorstellen dat alles in je omgeving aantrekkelijk is en de moeite waard is om te bestuderen. Alles roept om aandacht. Alle prikkels in je omgeving zijn even groot. Dan is het begrijpelijk dat het moeilijk is om aandacht te besteden aan die monitor die een spel uitlegt. Daarom is het belangrijk dat je de aandacht van het kind probeert op te eisen. Enkele zaken kunnen je hierbij helpen:

- vraag aan het kind dat het je aankijkt wanneer je tegen hem/haar praat (zo wordt het tenminste niet afgeleid door andere visuele prikkels)
- zet het kind vooraan in de groep zodat het al niet afgeleid wordt door de bewegingen van de andere kinderen
- verminder of vermijd zoveel mogelijk andere prikkels. Neem het kind even apart in een stille ruimte, schakel achtergrondgeluiden uit
- vraag aan het kind om je boodschap te herhalen. Zo kun je na gaan of het kind tot het einde is blijven luisteren en of het de boodschap goed heeft begrepen.

TIP 9 Omgaan met conflicten en probleemsituaties

Het kan wel eens voorvallen dat het kind ondanks alle goede voorbereidingen en de intensieve begeleiding toch nog in een conflictsituatie terecht komt binnen je werking. Het kind kan dan echt heel boos reageren en moet met deze boosheid een uitweg vinden. Een van de volgende raadgevingen kan dan goed van pas komen:

- Verwijder het kind zo vlug mogelijk uit de conflictsituatie door hem en het andere kind dat bij het probleem betrokken is, af te zonderen. Pas wanneer de ander uit het gezichtsveld verdwenen is zal het kind wat tot rust komen.
- Op het moment van het conflict is het kind mogelijk niet tot rede vatbaar. Een gesprek met hem proberen te voeren heeft op dat moment geen zin. Het zal het onbegrip van het kind mogelijk nog vergroten en hem nog meer overstuur maken. Stel het gesprek uit tot het kind weer rustig is.
- Soms kan het nodig zijn om het kind even in 'time-out' te zetten. Het kind mag dan even niet meer meespelen totdat het tot bedaren is gekomen en ook bij zichzelf de rust terug heeft gevonden. Minder prikkels en extra toezicht van een begeleider kunnen hier wonderen doen.

Bjorn en de andere kinderen waren bij de scouts een gezelschapsspel aan het spelen toen er plots een hoogoplopende ruzie ontstond. Achteraf bleek dat Bjorn iets weggenomen had van een ander kind en hij beschuldigd werd van diefstal. De beide jongens vlogen elkaar letterlijk in het haar. De leiding heeft Bjorn dan naar de kamer van de leiding gestuurd en de andere jongen naar het ander uiteinde van het spellokaal. Pas wanneer ze terug rustig waren mochten ze bij de leiding komen om te vragen of ze terug mochten deelnemen aan de activiteit. Een mooie oplossing zo blijkt want het kind heeft de tijd gehad om na te denken over zijn gedrag en de leiding heeft geen aandacht moeten besteden aan het negatief gedrag waardoor de andere kinderen gewoon verder begeleid konden worden. Voordat de

kinderen naar huis gingen hebben ze nog het voorval moeten bespreken met de leiding. Dit gebeurde in het bijzijn van de ouders die de kinderen kwamen ophalen. Ook een voordeel want zo waren de ouders ook op de hoogte van het conflict dat had plaats gevonden.

5. autisme

Autisme is een ontwikkelingsstoornis waarbij het kind/de jongere problemen heeft met communicatie, sociale interactie en gedragingen.

Het is een aandoening die vele verschillende vormen kan aannemen en daarom kunnen we het enkel algemeen omschrijven. Er zijn kinderen met autisme die teruggetrokken zijn, andere zijn dan weer ongeremd in hun sociale contacten, sommigen hebben ook nog een mentale handicap terwijl er ook normaal begaafde jongeren met autisme zijn.

Deze kinderen en jongeren hebben over het algemeen problemen met de organisatie van onze samenleving en de verschillende gewoonten die er zijn. Je kunt het een beetje vergelijken met volgende situatie: stel dat je geblinddoekt een reis maakt naar een heel ver land met onbekende culturen en gewoonten. Bij de maaltijd zijn er geen messen of vorken maar liggen er allerlei andere zaken op tafel waarvan je niet weet waarvoor ze dienen en hoe ze gebruikt moeten worden. Je weet ook niet wat de andere tafelgenoten van je verwachten. Moet er eerst nog een handeling gedaan worden voordat men mag eten, eet men zittend, rechtstaand of liggend, ... Deze situatie komt heel bedreigend voor je over en maakt je onzeker. Wel zo voelt onze wereld vaak aan bij jongeren met autisme.

6. nuttige tips bij autisme

Taal is heel abstract en woorden willen niet altijd hetzelfde zeggen maar krijgen pas de juiste betekenis als we ze in een context plaatsen. Jonge-

ren met autisme kunnen vaak maar 1 betekenis geven aan een woord. Ze nemen alles ook zeer letterlijk.

Tijdens een bezoek aan de zoo liep Koen steeds enkele tientallen meters voorop. Van de monitoren vroeg het veel energie om hem niet uit het oog te verliezen. Ze vroegen aan Koen om hen een hand te geven. Koen kwam naar hen toegelopen en schudde hen de hand zoals bij een begroeting. Wanneer zijn ouders hem vragen om iemand een hand te geven bedoelen ze immers altijd dat hij de mensen moet komen begroeten. Een andere betekenis kan Koen niet geven aan 'een hand geven'.

TIP 1. Benoem alles zo concreet mogelijk.

Bij het knutselen, tijdens een grabbelpasactiviteit, vroeg de monitor aan de kinderen om hun tekengerief mee te brengen naar de knutseltafel. Jeroen begreep deze boodschap niet en bleef voor de kast staan turen. Hij wist niet wat er van hem gevraagd werd. Als de monitor nu had gevraagd om de potloden, de penselen en de verf mee te brengen, dan had Jeroen deze opdracht probleemloos uitgevoerd.

Het gaat hier dan niet alleen over materiaal maar ook over gedragingen. Volgend voorbeeld illustreert dit:

Op het speelplein werd aan de kinderen gevraagd om zich goed te zetten aan tafel omdat ze onderuit hingen of met hun ellebogen bijna in de soep hingen. Ook deze opdracht is te vaag. Beter is om aan de kinderen te vragen om recht te zitten, de ellebogen van tafel te doen en om hun benen onder de stoel te houden.

TIP 2. Woorden ondersteunen met visueel materiaal

Omdat woorden vlug weg zijn en je vlug vergeet wat de boodschap was, en vooral jongeren met autisme nood hebben aan geheugensteuntjes, wordt er af en toe al wel eens gebruik gemaakt van foto's of tekeningen om het kind te herinneren aan eerdere afspraken. Andere vormen van visuele ondersteuning zijn schema's maar die bespreken we later.

Peter is een jongen met autisme die in het jeugdhuis vrijwilliger is achter de toog. Hij vergat altijd wat men hem vroeg bij het opruimen van de toog. Om hem te herinneren welke taken hij allemaal moet doen bij het einde van een activiteit heeft men foto's op de toog gelegd met daarop lege flesjes, een ijskast, ... Zo kan hij dadelijk zien dat hij het leeggoed moet wegzetten en de ijskasten moet leeg halen. Dit is voor het jeugdhuis een kleine aanpassing en voor Peter een enorme hulp.

Kinderen en jongeren met autisme ervaren problemen met sociale contacten. Of ze zijn te teruggetrokken of te spontaan. Het kan ook zijn dat ze onhandig zijn in het aanspreken van mensen, niet goed kunnen inschatten welk gedrag gepast of ongepast is in bepaalde situaties. Doordat ze niet weten wat er van hen verwacht wordt, krijgen ze een groot onveiligheidsgevoel.

We organiseerden enkele jaren geleden een cursus striptekenen. Benjamin, een normaal begaafde jongen met autisme kwam voor het eerst naar onze activiteiten. Toen hij binnen kwam, ging hij de andere 12 deelnemers een hand geven en stelde zich in het kort voor. Dit vond de begeleider heel beleefd en hij gaf Benjamin een compliment voor het feit dat hij iedereen een hand ging geven. Twee weken later organiseerden we een fuif en weer was Benjamin van de partij. Bij zijn aankomst ging hij tot onze verbazing alle aanwezigen (meer dan honderd) de hand schudden. Hij dacht dat dit binnen onze jeugdwerking de gewoonte was. Je kan zulke moeilijke onveilige situaties vermijden door bepaalde rituelen in te bouwen en afspraken te maken. Nu hebben we Benjamin geleerd dat we enkel de andere mensen de hand gaan schudden als er minder dan 15 deelnemers zijn en het probleem is opgelost.

TIP 3. Structuur bieden

Omdat de wereld zo onduidelijk is en onveilig aanvoelt hebben jongeren met autisme meer nood om alles te ordenen. Zij houden vaak aan bepaalde rituelen, en geven er de voorkeur aan dat alles volgens een bepaald patroon verloopt. Het is echter niet de bedoeling dat je je jeugdwerking in een

keurslijf gaat wringen. Er moet ook nog ruimte blijven voor improvisatie.

Binnen ons inclusieve speelpleinwerking hebben we een vast kader waarbinnen de activiteiten zijn opgebouwd. Het eerste uur is er vrij spel en van 10 uur tot het middageten zijn er groepsactiviteiten. Tussen 12 en 13 uur eten we en houden we ons met een rustig vrij spel bezig. Van 14 uur tot 16 uur is er weer een begeleid spelaanbod. Na het vieruurtje is er weer vrij spel. Deze minimale structuur blijkt al voldoende.

TIP 4. Voorspelbaar maken

Voor ieder van ons geldt het wel dat we ons geruster voelen wanneer we weten wat er gaat gebeuren. Voor kinderen en jongeren met autisme in het bijzonder geldt deze regel ook. Als ze op voorhand kunnen zien wat er gepland is, maakt het hen rustiger. Een handige manier om dit te doen is het ophangen van schema's. Op het speelplein hebben wij per dag een blad uithangen waarop vermeld staat welke activiteiten er gaan gebeuren en wanneer ze ongeveer starten (vermeld geen te concreet beginuur want anders wordt de jongere zenuwachtig wanneer de activiteit niet tijdig start). Ook hangen we de foto's op van de monitoren die aanwezig zijn.

TIP 5. Ankerfiguren

Het is goed dat deze kinderen en jongeren iemand hebben om op terug te vallen wanneer ze zich onveilig voelen. Het kan heel helpend zijn om bijvoorbeeld per activiteit weer te geven bij wie de jongere die dag terecht kan met vragen of opmerkingen.

TIP 6. Zoek tijdig ondersteuning

We beseffen maar al te goed dat het niet altijd eenvoudig is om iemand met autisme op te nemen binnen je jeugdwerking. Er zijn gespecialiseerde diensten die je kunnen helpen met raad en daad.

7. afsluiter

Inclusief beleid betekent dat het beleid rond personen met een handicap niet langer een losstaand, afgeschermd beleidsdomein is. Het wordt een aspect van alle beleidsdomeinen, eigen aan alle beleidsmaatregelen. Het beleid richt zich op de maximale toegankelijkheid van voorzieningen en de maximale aansluiting met alle klanten en burgers. Het systeem past zich aan de individuele behoeften van een divers publiek aan. Toegepast op het jeugdwerk: het inclusief jeugdwerkbeleid houdt rekening met kinderen en jongeren met een handicap. Kinderen en jongeren met een handicap zijn opgenomen in het jeugdwerk, zij het soms in een eigen clubje. Net zoals andere kinderen en jongeren die geen handicap hebben, of die arm zijn, of allochtoon, of holebi. Omdat jeugdwerk plezierig is, en spannend of leerrijk. Maar de integratie van kinderen en jongeren met een handicap in het gewone jeugdwerk verloopt niet altijd even soepel. Er zijn beperkingen vanuit twee kanten. De gevolgen van een handicap zijn soms zo doorslaggevend dat het nodig is iemand op weg te helpen in de samenleving. Daarvoor dienen specifieke maatregelen die de autonomie, zelfredzaamheid of zelfstandigheid van de persoon vergroten of de gevolgen van de handicap compenseren. Dat is geen zaak van het jeugdwerk, maar van andere beleidsdomeinen.

Het jeugdwerk kan wel de eigen barrières afbreken. Door letterlijk de drempels weg te halen. En door een open attitude tegenover en acceptatie van verschillen die voortvloeien uit de handicap. Maar ook door kinderen en jongeren met een handicap een stem te geven, te laten meepraten. Dat vergt creativiteit, een keuze, er echt voor gaan.

Dan voelen kinderen en jongeren met een handicap zich echt thuis in het jeugdwerk. En kiezen ze er zelf wel voor om zich soms in een eigen clubje uit te leven. Maar veeleer zullen ze bij een gewone jeugdwerkvorm aansluiten die ook op hun lijf geschreven is.

Deze brochure zet je mee op weg...

8. nuttige adressen

Heel wat organisaties uit Antwerpen en omstreken bieden vorming en activiteiten aan die jouw grabbel- en swappasaanbod, speelplein of ander initiatief kunnen toegankelijk maken:

Achilles vzw:	www.achilles-vzw.be
AKABE:	www.vvksm.be/takken/akabe
Crejaksie vzw:	www.crejaksie.be
Jeugd en Gezondheid:	www.jg.cm.be
Jeugddienst Sjalom vzw:	www.jeugddienstsjalom.be
Jong KVG :	www.kvg.be/jong-kvg.htm
MJA inc:	www.mja.be
Troeffel vzw:	www.inclusiefjeugdwerk.be
VFG:	www.vfg.be
Voluntas vzw:	www.voluntas.be

PROVINCIE
ANTWERPEN

Departement Welzijn, Onderwijs en Veiligheid Jeugddienst

Koningin Elisabethlei 22 | 2018 Antwerpen | T 03 240 55 66 | F 03 240 55 79
jeugd@admin.provant.be | www.provant.be/jeugd